

ATT LÄRA IN UTE BLADET

NR 1/15
ÅRGÅNG 29

NATURSKOLEFÖRENINGEN

Lärande ute

Skolors och
förskolors
berättelser

Flow learning

ATT
LÄRA IN
UTE

Naturskoleföreningen

NATURSKOLEFÖRENINGEN

är en intresseförening för människor som arbetar med utomhuspedagogik.

Vi arbetar för en idé; att lära in ute. Positiva upplevelser i naturen är grunden för att förklara ekologiska samband och för att förstå miljöfrågorna. Kunskapen om naturen börjar i naturen!

MEDLEMSSKAP

Enskilda personer och organisationer är välkomna som medlemmar. Enskild medlem får ett ex. av ATT LÄRA IN UTE-BLADET, som utkommer med fyra nummer per år. Institutioner får 3 ex. per nummer.

ÅRSavgift

- enskilda medlemmar 220 kr
 - organisationer/institutioner 520 kr
- Anmäl dig på föreningens postgiro 493 33 84 - 2. Uppge namn, adress och telefon.

Adress

Naturskoleföreningen
c/o Irene Bergman
Sven Jonssons gata 3
302 27 Halmstad

ATT LÄRA IN UTE-BLADET

Naturskoleföreningens medlemstidskrift. Utkommer med fyra nummer per år.

ANSVARIG UTGIVARE

Stina Lindblad

REDAKTÖR

Robert Lättman-Masch

Adress

ATT LÄRA IN UTE-BLADET
c/o Robert Lättman-Masch
Sköndalsvägen 2
148 30 Ösmo
Tel. 08-520 73708
robert.lattman@naturskolan.pp.se

HEMSIDA

www.naturskola.se

ANNONSER

Helsida 1500 kr, halv 800 kr,
kvarts 400 kr

MANUSSTOPP

Nr 2/15 1 april

FRAMSIDA

Foto: Annika Alfredsson

UPPLAGA

900 ex.

PAPPER

Multi Art Silk
Svanenmärkt

TRYCK

Lenanders Grafiska AB, Kalmar

STYRELSEN

kan Du vända Dig till om Du vill veta mer om föreningen eller har någon idé som Du vill framföra.

ORDFÖRANDE

Stina Lindblad
Bruksgatan 16
814 94 Älvkarleby
070-645 11 92
stina.lindblad@naturskola.se

KASSÖR

Irene Bergman
Sven Jonssons gata 3
302 27 Halmstad
Tel 070-5898207
irene.bergman@naturskola.se

LEDAMÖTER

Torbjörn Wrangé
Bävervägen 19
654 68 Karlstad
054-540 35 30
torbjorn.wrangé@naturskola.se

Susie Broquist Lundegård
Östgötagatan 18
116 25 Stockholm
0766-48 31 92
susie.broquistlundegard@naturskola.se

Anders Sjöberg
Österkvarn 198
790 23 Svärdsjö
070-231 25 50
anders.sjoberg@naturskola.se

Linda Sporrang
Bergsgatan 1
72591 Västerås
076-5692858
linda.sporrang@naturskola.se

Hanna Heurlin
Engelbrekts väg 65
19162 Sollentuna
070-221 99 08
hanna.heurlin@naturskola.se

Marlene Bigren Ness
Nöttesta 67
151 96 Enhörna
070-086 22 90
marlene.ness@naturskola.se

Anders Edbom
Tunvägen 26
170 68 Solna
08-590 975 61
anders.edbom@naturskola.se

REDAKTÖR FÖR

ATT LÄRA IN UTE-BLADET

Robert Lättman-Masch 08-52073708

WEB-ANSVARIG

webb@naturskola.se

INFORMATIONSMATERIAL

Naturskoleföreningen har material till mässor, föreläsningar och utställningar. Behöver du informationsfoldrar, låna föreningens Power Point eller Roll up, köpa tygmärke med Naturskoleföreningens logo kontakta Stina Lindblad på tel 070-645 11 92.

TILL ALLA SKRIBENTER

Vi är tacksamma om Du hjälper oss med några enkla saker när Du skriver i ATT LÄRA IN UTE -BLADET:

- Dela upp texten i mellanrubriker.
- Skriv gärna bildtexter.
- Bifoga illustrationer eller foton med hög upplösning.
- Skicka en fil med din egen layout där det framgår var bilder passar. Skicka också en ren fil där Du sparat texten i Word i typsnitt Times new roman 10 p utan inslag av layout, tabeller eller andra finesser som finns i textprogrammet.
- Det går bra att skicka material som e-post:
robert.lattman@naturskolan.pp.se

ATT LÄRA IN
UTE
BLADET 2015

Föreningssida.....	2
Ledare.....	3
Växtkraft i Torslunda.....	4
En kreativ skola.....	6
På spaning efter alfabetet.....	7
Lära i naturen.....	9
En hagmark som plats för lärande.....	11
Smyg på snöskor.....	13
"Grönan", ett uteklassrum.....	17
Flow learning.....	18
Från USSR till Att lära in ute.....	22

Ansvar för innehåll i detta nummer:
Hanna Heurlin och
Robert Lättman-Masch

Att lära in ute ofta ger pedagogiska insikter

Mitt första tema som naturskolepedagog var "Fröer". Jag minns inte så väl vad det innehöll. Jag minns mest hur många aha-upplevelser jag fick när dagen inte alls blev som jag tänkt mig utan istället mycket bättre. Eleverna ställde massor av frågor och var sugna på att leka, upptäcka och uppleva. Jag var alldeles för fokuserad på att förmedla fakta i min planering och glömde nästan bort att ha roligt, men det löste eleverna åt mig! Jag som hade gått i skolan i alla mina dagar fram till denna vändpunkt i mitt liv fick en riktig tankeställare. Med lusten kommer lärandet!

Ett tema som jag kommer bättre ihåg är "Förntida teknik". Det temat hade jag fyra dagar i veckan hela vårterminen, två år i rad, med Uppsalas tredjeklasser. Jag kan tacka det temat för många pedagogiska insikter (och klasserna för att de stod ut med mina pedagogiska försök). Var det något som inte funkade ena dagen så kunde det funka nästa dag för att gruppen var annorlunda. Det var en spännande tid, även om jag tror att jag själv gick hem med fler insikter efter dagens slut än alla treorna.

Jag har liksom många av mina kollegor på naturskolorna haft vissa av mina teman med olika klasser under flera år i sträck. Det blir inte tröst, snarare tvärt om. Jag tror att bästa sättet att vässa pedagogiken är att ha samma tema med flera olika grupper och få direkt feedback från pedagoger och elever. Metodutvecklingen går rasande snabbt, förhoppningsvis till det bättre. Ett litet kvitto på att vi hela tiden utvecklas tillsammans är att Naturskoleföreningens bokserie Att lära in ute ökas, översätts och revideras. Mer information om aktuella böcker finns på www.outdoorteaching.com. Från 1 januari 2015 finns också Skolforskningsinstitutet som ska fokusera på verksamhetsnära skolforskning, sammanställa resultaten och sprida dem till oss som

arbetar i skolan. Det ska bli spännande att följa deras arbete! www.skolfi.se

Vi är vana att läsa om metoder och teman i Bladet som är avsedda för naturskolor. Det har nästan alltid varit vi naturskolepedagoger som förmedlat vår syn på den platsbundna undervisningen. I det här numret av Att lära in ute-bladet får vi istället en inblick i hur pedagoger som möter samma grupp varje dag arbetar utomhus. För dem som har förmånen att följa utvecklingen i en elevgrupp och använder det platsbaserade lärandet som en av flera metoder är behoven annorlunda, eller är de inte det?

Att lära in ute-bladet har ett nytt upplägg sedan förra året. Tanken är att nr 1 ska innehålla berättelser från alla de som använder sig av platser utomhus för lärande. Nr 2 ska som tidigare göras av styrelsen och nr 3 är tänkt att vara ett temanummer. Fjärde numret ska någon av de regioner, som Sveriges naturskolor är indelade i, ha ansvar för. Ansvar för innehåll i nr 1 och 3 har en redaktion som än så länge endast består av två personer; redaktören och en person ur styrelsen. Är du intresserad av att ingå i en redaktion så hör av dig till Hanna Heurlin.

I styrelsen pågår nu förberedelserna inför årsmöteskonferensen i Tollarp utanför Kristianstad den 15-17 april. Temat för året är skolodling som är ett växande område även för naturskolorna. Inte minst för att visa på vad som krävs för att människan ska kunna hantera de stora samhällsutmaningar som finns framför oss i form av ett varmare klimat och därmed nya förutsättningar för liv. "Business as usual is not an option." Vi måste ställa om till en hållbar livsstil. Men inte för att det är trendigt utan för att det är ett måste!

STINA LINDBLAD

Växtkraft i Torslunda

”Hur många av fröna kommer att gro var den kluriga frågan?”

Elever och föräldrar vattnade och skötte om odlingarna under sommarlovet och när läsåret började så hade de små fröna blivit en riktig solrosskog. Vilken växtkraft vi har på Öland!

Engagerade och nyfikna elever har inte bara lärt sig matematik utan grunderna i odling, kretsloppet i naturen, samarbete och inte minst att det är så härligt att vara UTE!

I en lantlig miljö med närhet till det öländska alvaret, strandängarna vid Kalmarsund och lummiga lundar ligger Torslunda skola och fritidshem.

Verksamheten har en tydlig natur- och miljöprofil sedan många år och erbjuder elever i förskoleklass – årskurs 6 en utbildning och skolbarnsomsorg som bygger på utomhuspedagogik, kreativitet och skapande.

Torslunda skola har funnits sedan 1839 då det första skolhuset byggdes av sockenborna efter en donation av en prästänka. Skolan byggdes några år före Folkskolestadgan som kom 1842. Skolan är en av landets allra äldsta som oavkortat varit i bruk alla läsår sedan 1839. Idag är det äldsta huset ett vackert stenhus med höga ”kyrkfönster” bevarade och med allt som krävs för en modern undervisning 2015.

Skolan har 7 klasser från förskoleklass – årskurs 6 med cirka 20 elever/klass. Inom skolområdet finns också en Naturförskola som lägger grunden för ett natur- och

miljöintresse redan från början.

Skola och fritidshem har i nära samarbete byggt upp en pedagogisk lärandemiljö där lärare och fritidspedagogers olika kompetenser skapar dynamik, nyfikenhet och lust att lära. Den pedagogiska planeringen utgår från 3 viktiga begrepp som skapar förutsättningar för elevers lärande: LUST MOTIVATION VILJA

Vi vill gärna dela med oss av några projekt där spännande lektioner och aktiviteter motiverade eleverna att vilja lära sig mer.

Matematik i solrosskogen

Vi har en skolträdgård med odlingsytor som används för lärande i olika ämnen. Solrosor är lättodlade och att följa växtkraften i ett litet solrosfrö till att mäta en 2 ½ meter lång planta är spännande.

Klass 3 har haft ett tema med rubriken ”Sannolikhet och slump i solrosskogen”. Eleverna började att med färgglada meterpinnar mäta ut sina kvadratmeterstora odlingsrutor.

Leos glädje och stolthet går inte att ta miste på.

Solrosor i konsten

Solrosor ger verkligen inspiration till att skapa både på asfalten och på målarduk.

Måla på asfalten är roligt och att kombinera med matematikens längenheter och begreppet skala gör det konkret och lättare att förstå.

Att jobba ihop med en kompis ger viktigt erfarenhet och utvecklar

”Jag vill lyckas bra med skolan” skrev en elev inför det nya läsåret!

Inspirerade av Vincent van Gogh i årskurs 3

elevernas samarbetsförmåga. Målningarna visades på en utställning under "Ölands Skördefest" som är en manifestation för den gröna näringen. Den fantastiska naturen här på ön inspirerar också till konstnärligt skapande. Vilka konstnärer vi har i Torslunda!

Tema skatan

Vi är två fritidspedagoger som arbetar med utomhuspedagogik under vår samverkanstid med skolan, årskurs 1-3. Vårt senaste tema var Skatan, där vi försökt få med så många olika ämnen som möjligt. Temat sträckte sig under höstterminen 2014. Vi planerade att få med NO, matte, bild, rörelse och svenska. Vi arbetar åldersintegrerat och ser samarbete som en viktig del i verksamheten. Vi ser också en poäng i att eleverna lär av varandra. Under dessa ämnen fick vi in följande aktiviteter:

Naturvetenskap

Här pratade vi med eleverna om vad de visste om skator och vad de ville lära sig. Därefter leta vi fakta genom böcker, internet och filmer.

Svenska

Vi berättade sagor och sägner där skatan ingick. Vad har fågeln haft

för betydelse i folktron i olika länder. Eleverna fick skriva dikter om skatan.

Matematik

Vi lekte flera "skat - lekar" där matematiska begrepp som tid, längd, uppskattning och geometri ingick.

Bild

Eleverna började med att skissa och rita av fågeln, observerade färg, form och proportioner. Därefter fortsatte vi med att göra egna skator av papper-maché, silkespapper och målarfärg. Ståltråd användes till ben och fötter. Det blev så fina skator - lika men ändå olika.

Rörelse

Vårt "uteklassrum" ligger en bit bort från skolan så varje arbetspass inleddes alltid med en promenad. Varje lektion innehöll också lekar knutna till ämnet så det blev tillfällen till lek och rörelse.

Värdegrundsarbete

Det är viktigt att elever får träna samarbete, lyssna på andra och framföra sina egna åsikter. I Torslunda löper värdegrundsarbete som en "grön tråd" i alla verksamheter från förskolan och genom skolåren. Vår ambition är att kommunicera vikten av att visa omsorg och respekt för varandra och vår gemensamma miljö. Vi bryr oss om varandra och om vår natur.

Vi använder utemiljön som verktyg för att skapa LUST; MOTIVATION och VILJA att lära i alla ämnen. Naturen är fanstatisk som inspirationskälla och driver fram en kreativitet och skaparglädje hos våra elever. Här kommer ytterligare ett litet axplock med bilder och rubriker på olika arbetsområden där vi utgår från naturen.

TEXT OCH FOTO:

HELÉN PERSSON, BIRGITTA ANDERSSON,
LILIAN BLOMBERG, GIGGI CASSIDY,
LINNÉA DANIELSSON

Kontakt:

Linnéa Danielsson
Torslunda skola
Mörbylånga kommun
www.morbylanga.se

Linnet, en fantastisk kulturväxt. Lin odlas i skolträdgården och eleverna får så, skörda och följa processen fram till en lintråd i väven.

I trädet växer kärleksblad. Naturen inspirerar till samtal om känslor och att visa omsorg om varandra och allt som växer och lever.

En kreativ skola

Åsperödsskolan i Uddevalla är en mångkulturell F-6 skola med 240 elever från 25 länder. Vi arbetar med hållbar utveckling på olika sätt.

L
G
R
1
1

Skolan ska bidra till elevernas harmoniska utveckling. Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet.

Projekt

Skolan har 5 gemensamma projekt under läsåret där alla skolans elever är med. Projekten planeras av olika arbetsgrupper där personal från både skola och fritids ingår. Gruppen gör en övergripande planering utifrån läroplanens syfte, centralt innehåll och kunskapskrav. Genom elevrådet har eleverna chans att påverka projektens innehåll.

Projektperioderna är mellan 2-5 veckor och under dessa veckor avsätter vi projekttid i schemat. Under projektperioden försöker gruppen att planera in gemensamma aktiviteter för hela F-6 utomhus och/eller inomhus som är upplevelsebaserade. Projekten har gemensamma uppstarter och avslut.

Projektet stärker gemenskapen bland både elever och personal då vi arbetar mot gemensamma mål. Många arbeten bygger på fadderverksamhet. Fadderverksamheten innebär att de äldre eleverna hjälper de yngre i fasta faddergrupper.

Utomhuspedagogik

Eleverna har utomhuspedagogik på schemat. Skolan har tillgång till en skolskog där största delen av utelektionerna sker. Varje klass har utomhuspedagogik 1 timme/vecka

och på fritids går man till skogen minst en gång i veckan. Många elever har när de kommer till skolan aldrig varit ute i naturen. I Lgr 11 betonar man vikten av att eleverna får lära sig på olika sätt och i olika miljöer. Eleverna ska få möjlighet till lek och rörelse i natur och utemiljö samt utvecklas genom en varierad och balanserad sammansättning av innehåll och arbetsformer.

Fysik i naturen

Under våra utelektioner är lekar och övningar planerade utifrån vad klasserna arbetar med i klassrummet för tillfället, detta kan innefatta alla ämnen i kursplanen.

Vårt syfte med att lägga en del av undervisningen utomhus är att ge eleverna möjlighet att lära genom att använda hela kroppen samt ger dem en varierad undervisning. Genom detta ges eleverna möjlighet att hitta fler sätt att lära på. De tränar också upp sin motorik och fysik på ett naturligt sätt. Genom de uppgifter som eleverna får i uppdrag att göra i skogen utvecklas deras förmåga att

samarbeta, lösa problem och använda sin fantasi och kreativitet.

"Skolan ska stimulera eleverna kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja till att pröva egna idéer och lösa problem".

L
G
R
1
1

Insektsspaning.

Genom vistelse i naturen lär sig eleverna att tycka om skogen och ser en vinst i att skydda den.

Genom modern teknik kan vi lätt ta med oss observationer i naturen tillbaka till klassrummet genom text och bild.

"Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda modern teknik samt utforska och arbeta både självständigt och tillsammans med andra".

L
G
R
1
1

Utelektion

Enligt läroplanen ska vi ge eleverna förutsättningar att utveckla sin förmåga att

"välja och använda lämpliga matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter".

L
G
R
1
1

Teknik.

En utemattelektion för ca 20 elever kan vara utformad på följande sätt: Enligt vår planering har vi tänkt träna på tio-kompisar vilket vi den här lektionen gör på följande sätt.

Lektionen börjar med att vi samlas vid lägerplatsen i skolskogen. Vi går igenom lektionens upplägg tillsammans med barnen. Första övningen utgår ifrån leken "under hökens vingar kom". Alla elever får var sitt sifferkort (0-10) och ställer sig på ena sidan av vår glänta. I mitten står en elev som hök. Höken ropar "under

hökens vingar kom" och de övriga svarar "vilket tal?". Höken väljer ett tal mellan 0-10, säger han/hon 4 går alla med tiokompisen 6 fritt över, alla andra måste springa och kan bli tagna av höken. Leken kan varieras genom att man använder olika räknesätt för att komma fram till svaret höken ropar eller träna andra talkamrater.

Till den andra övningen har vi spritt ut 10 rockringar på ett större område. Varje rockring innehåller ett sifferkort 0-10 som syns väl, en påse och flera mindre sifferkort 0-10 som

ligger upp och ner. Övningen går ut på att hela gruppen tillsammans ska sortera de små sifferkortet i rätt påse. Eleverna sprider ut sig och på signal tar alla upp var sitt kort ur en rockring, står det 4 på kortet ska den eleven springa till rockring 6 och lägga kortet i påsen. Sedan tar eleven upp ett nytt kort ur den rockringen. Övningen fortsätter tills alla kort är sorterade. Efteråt kontrollerar vi påsarna tillsammans och ser hur många kort de sorterat rätt. Här blir en utmaning att förbättra resultatet till nästa gång.

När vi ändå har rockringarna och de större sifferkortet framme avslutar vi med en tävling. Rockringarna läggs tätare med ett sifferkort i varje. Eleverna delas in i två lag där förste man i varje lag ska springa och ställa sig i rätt rockring (tiokompisen) när pedagogen ropar ett tal. Den elev som är snabbast vinner över den andra till sitt lag. Tillslut är alla i samma lag och alla har vunnit.

Under lektionen har vi förutom tiokompisarna övat på att samarbeta, visa hänsyn, turtagning och motorik.

TEXT OCH FOTO: HELENA GIEBAT OCH
YLVA BENGTSSON

På spaning efter alfabetet

Skogen är både lekplats och klassrum för lärare och elever på Montessoriskolan Binomen. Den här hösten letar F-klassen tillsammans med förskolan efter alfabetet i skogen. Men innan dagens spaning tar man hjälp av ett klassiskt TV-program där galenskap och

nya samsas för att engagera barnen i lärande.

Klockan är åtta på onsdagsmorgonen och i den vintermörka idrottshallen på Djursnäs vägen i Ösmo riggas för filmvisning. Efter en stund kommer förskolebarnen och F-klassen förväntansfullt intriipande i sällskap med sina pedagoger. Det råder spänd förväntan på stora mattan och på bänkarna. Vilken bokstav ska det bli idag? En av pedagogerna ger ledtrådar:

"Den här bokstaven finns i EliaS, Sanna, och ASta!" Nu åker händer upp i luften. "EliSabeth har den också" fortsätter hon och ytterligare händer räcks upp. "SSune börjar på den här bokstaven och LarS slutar på den." Hon tittar ut över gruppen där de flesta barnen i gruppen nu räcker upp handen "Ett, två, Tre!" säger hon och barnen ropar "S" i takt.

Sedan ljuder de välkända tonerna från Fem Myror är fler än fyra elefanter. TV-serien där Magnus, Brasse, Eva och barn leker, sjunger

och stavar genom alfabetet och siffrorna 1-20.

TV-programmet *Fem Myror* producerades på SVT 2 med pedagogiska ambitioner för att på ett lustfyllt sätt väcka barns intresse för bokstäver, siffror och prepositioner (DN 31/12 2014).

Går fem myror för långsamt?

Men är inte tempot för lågt kan man undra? Är inte dagens barn för otåliga för att stå ut med det långsamma tempot då 70-talets barn stavar fram sina namn i rutan? Det kan hända att även vissa barn på Binomen tycker sådana avsnitt är långsamma. Tecken som tyder på detta är att vissa barn

i förskoleklassen gör en lek av att försöka vara först med att komma på vilka namn som skrivs fram i rutan. Det är dock ingen som klagar i den här gruppen. Stämningen är glad och förväntansfull. Programmet slukas med stor koncentration och jag är säker på att Brasse skrattar i sin himmel om han hör hur de stavar och räknar högt tillsammans. En sak är klar, här saknas inte motivation för att lära sig läsa och räkna.

På Binomen visar barnen tålmod när 70-talets barn stavar sina namn i tv-rutan trots att vissa nog tycker att det går lite långsamt.

S som i svamp

Efter en stund är det dags att gå ut i skogen. Några barn ur F-klassen får hjälpa till med att plocka undan i idrottssalen medan förskolebarnen börjar klä på sig. Sedan samlas vi på gården för gemensam avfärd. I ryggsäcken har vi frukt och dricka – kall på sommarn och varm på vintern. Vi vandrar i ett långt led tillsammans och tittar på saker som vi hittar efter vägen.

"Famp, Famp!", ropar Joel (3 år). Han går först i ledet och håller sin lärare i handen. De tittar tillsammans på svampen och pratar med Nils och Amanda ur F-klassen om att svampen heter trattkantarell och är ätlig. Många barn har blivit svampkunniga i år då skogen är full av svamp och det plockas hem i påsar titt som tätt.

Väl framme vid vindskyddet i skogen är det dags för frukt och dryck. Idag vill Estelle visa något som hon hittat för de andra barnen. Det är en grankotte som blivit väl avnagd. Bara toppen finns kvar. Vi kommer överens om att det är spår av en skogsmus. Efter frukstunden lägger vi ut dagens bokstav i ljuset. Alla barn hjälper till att lägga sakerna som de hittat på bokstaven S. Idag blir det mycket sten och svamp och inte så många olika arter. Men det blir vackert.

"Får vi leka nu?" undrar Nils som inte kan bärga sig längre utan längtar efter att få dyka in i leken. Ja, nu är det dags för fri lek. "Får vi plocka svamp?" frågar Ingrid. Det går också bra och en pedagog ger sig av med en liten expedition på svampjakt medan andra barn bygger koja eller klättrar i träd.

Dagens spaning avslutas med att vi fotograferar vår bokstav med alla upphittade saker som börjar på S. Bilden av denna bokstav använder vi i skolan och sätter upp på väggen för att bilda ett alfabet.

Vid alfabetets slut

Någon pedagog fotograferar dagens bokstav och andra småpratar. Vad gör ni när alfabetet tar slut då? undrar jag. "Då kanske vi sysslar mer med matte i naturen igen. Det gjorde vi mycket förra terminen – praktisk matte med skogsmaterial. Och i vår ska vi titta på fåglar igen. Då går vi till fågeltornet tillsammans med skolan och har med kikare.

Innan lunch går vi alla tillbaka till "Restaurang Stocken" i skogsbrynet närmare skolan. Där serveras vi idag pasta Carbonara med sallad och grönsaker i kåsor från en stor termos. "Det här är min favoritmat" säger lilla Hanna och tar ett stort lass. Och sällan smakar väl maten så bra som då man är ute i naturen. Mmmmmmm!

TEXT OCH FOTO: MARIA BENGTSO
BINOMEN OCH LILLA PARVELN

Forskning visar att barns matlust gynnas i det fria.

Montessoriskolan Binomen är den enda friskolan i Nynäshamns kommun. Här driver den ideella föreningen Barnets Bästa förskolan Lilla Parveln samt skolan Binomen som är en F-3 skola med fritidshem. Montessoripedagogiken vilar på vetenskaplig grund och förespråkar att barn får prova själva med praktiska material för att lära sig, medan läraren observerar för att gynna barns självständighet. Här blandas också med fördel barn i olika åldrar för ett respektfullt klimat i klassrummet. Binomen ligger alldeles invid skogen och barn och pedagoger spenderar mycket tid i naturen. Därför används naturpedagogiken gärna av skolans pedagoger och man samarbetar sedan många år med Nynäshamns Naturskola. Övningen att spana efter bokstäver hämtar inspiration från Boken Att lära in svenska ute - grundskola, som getts ut av Naturskolan i Nynäshamn i samarbete med andra naturskolor

Skogen är full av material man kan göra matematik av. Här mäter barnen varandra med hjälp av kottar. En övning som tränar räkning men också förståelsen för att mäta med olika enheter.

Lära i naturen

Vi har fördelen att leva i ett land med fantastiska årstider som erbjuder spännande utmaningar och upplevelser. Med naturpedagogiken jobbar vi nära naturen året om och lärandet finns precis utanför dörren.

Vinterns första snö faller och barnen är förväntansfulla och nyfikna på vad dagen på förskolan ska innehålla. Vi åker madrass i backen, plumsar runt i snön, ser spår efter våra egna skor samt luktar och smakar på den nya vita snön.

Barnens glädje och nyfikenhet leder oss in i vinterns pedagogiska arbete med snö och is.

På förskolans gård bygger vi tillsammans en stor snögubbe, en jättestor snöboll får ligga underst och den minsta bollen överst. Vi fortsätter att bygga stora och små snögubbar. Använder matematiska termer så som först, sist, stor, liten, mittemellan, tung, lätt och olika former.

Våra snögubbar ser glada ut där de står på gården och barnen vinkar glatt hejdå till dem när de går hem för dagen.

Processen

I vårt naturskapande ser vi vikten av processen i arbetet som lärande och inte den slutliga produkten.

Ett par dagar senare töar snön bort,

snögubbarna blir mindre och mindre under dagen och efter ett par dagar ligger bara en hatt, morot och lite stenar kvar på marken.

På samlingen ställer vi frågan, Var har snögubbarna tagit vägen? Med diskussioner, sånger, rim och ramsor och böcker samt experiment får vi alla mer kunskap. Vi både ser och hör att barnen har många kloka svar på hur allting fungerar i naturen och dessa svar och funderingar leder oss vidare i vårt arbete.

Vi fortsätter följa vintern med olika experiment: temperaturen som stiger och sjunker, tittar i lupp på de vackra snöflingorna, målar i snön med vattenfärger, gör mönster i snön med våra skor, leker, bygger, skapar och självklart åker vi skidor och skridskor.

I vårt naturskapande ser vi vikten av processen i arbetet som lärande och inte den slutliga produkten. Vi använder kameran för att dokumentera skapandet för att sedan kunna reflektera som pedagog eller tillsammans med barnen över lärandeprocessen.

Naturupplevelserna är många gånger helt oslagbara! Att få sätta sig nere vid vattnet då isen ligger tjock, tung och tyst och bara uppleva naturen på nära håll är något vi vill erbjuda våra barn. Att få erbjuda en vardag bortom all stress och alla

måsten som finns, även för våra allra minsta barn i dag.

Möjligheter

Vintern är fantastisk, den erbjuder oss så mycket spännande att upptäcka, bara man lär sig att se möjligheterna!

Vi som pedagoger erbjuds att gå kurser via naturskolan i Sollentuna och just nu hålls en kurs i "iskunskap" som många pedagoger ska gå.

Med utbildade och kunniga pedagoger ökar kvaliteten på förskolans lärande. Barnen får ta del av pedagogernas kunskap, barn är vetgiriga och är sugna på att lära och vi kan se att barnen i sin tur går hem och berättar om sina upplevelser och allt de lär sig.

Med kunskap ökar också säkerheten i verksamheten, att våga jobba nära vattnet eller på isen kräver goda förkunskaper hos pedagogerna, vilket vi på Frilufts Förskolor alltid prioriterar.

Vi håller även själva i kurser och utbildar alla våra pedagoger kontinuerligt, allt från starta kurser till mer personliga utmaningar. Att inspireras av miljön är en viktig faktor därför känns det som en förmån att få vistas i Naturskolans lokaler och skogar på våra utbildningar.

En vinterdag i februari ligger isen tjock på Mälaren. Vi har följt hur isen vuxit sig tjock under veckorna efter jul och nyår. Med hjälp av en isborr har vi gjort hål i isen, mätt isen från vecka till vecka och nu är isen 30 cm tjock.

Friluftsförskolor driver idag 12 förskolor i Stockholm, Täby, Sollentuna, Upplands Väsby och Danderyd. Vi arbetar med Natur och utomhuspedagogik som metod och våra ledord är Tryggt, Roligt och Lärorikt. Utveckling har stort fokus i vår verksamhet. Vi vill att verksamheten utvecklas kontinuerligt och att barn, pedagoger och föräldrar är delaktiga i detta. Att utbilda våra pedagoger är en del i utvecklingen därför har vi egna startutbildningar för alla nyanställda där vi blandar teori och praktik. Vi har även temautbildningar, inspirationsträffar och förskollärarträffar. Utbildning för att kunna leda vår skid- och skridskoskolor med barnen har vi också varje år. På våra planeringsdagar varje termin tar vi in föreläsare där verksamhetens behov bestämmer ämne. Friluftsförskolor vill vara ett komplement till hemmet där engagerade och välutbildade pedagoger har en viktig del i barnens lärande!

Vi sätter på oss flytvästar och ger oss ut på isen. Alltid en pedagog först ut och det är nu vår kunskap ifrån Naturskolan är viktig.

Vi åker skridskor, spelar bandy, pimplar eller bara upplever. Barnens funderingar kring livet under vattnet på vintern leder oss vidare i vinterarbetet. Vi forskar tillsammans i ämnet "djuren i vattnet" och lär oss mycket på vägen. Beroende på ålder går vi olika djupt in i ämnet. De äldre barnen skapar egna vinterlandskap och lär sig vilka fiskar som lever i våra vatten och hjälper till att rensa fisken vi fick när vi pimplade, spännande!

De yngre barnen pratar om små och stora fiskar, sjunger och läser sagor och upplever isen och det kalla vattnet i pimpelhålet.

Vintern är fantastisk, den erbjuder oss så mycket spännande att upptäcka, bara man lär sig att se möjligheterna!

I slutet av mars är våren på väg. Vi följer isens förändring och vi kan höra hur det sjunger, knakar och sen försvinner mer och mer. Längtan efter den varmare årstiden blir starkare och vi börjar alla känna oss klara med snö och is.

Vi blir återigen förväntansfulla och nyfikna på allt som kommer att hända i naturen. Vi längtar efter att få sitta på klippan med våra metspöns igen. Samma klippa som vi åkte kana på och samma vatten som vi åkte skridskor på i vintras.

TEXT OCH FOTO: ANNIKA ALFREDSSON
FRILUFTSFÖRSKOLOR

Välkommen till två unika utbildningar i maj med Sharing Nature® Worldwide

Workshop Flow Learning

med Greg Traymar. Vilsta, Eskilstuna 21-22 maj.

En kurs med bas i den omarbetade boken Sharing Nature – Nature Awareness Activities for All Ages.

Kurskostnad 2800 kr/person.

Mer information: Naturskolan
Eskilstuna 0701 56 63 18
naturskolan@eskilstuna.se

Sista anmälningsdag 11/5

Workshop Nature Wellness

Program Stensund/Gälö, Trosa
25-26 maj

Greg Traymar, Peter Wiborn och Lars-Erik Larsson leder ett nytt program för naturbaserad hälsa, utifrån Joseph Cornells nya bok *The Sky and The Earth touched Me*

Kurskostnad 3 000 kr/person

Mer information: Sharing Nature Sverige peter@sci.nu eller tel 0708-605 788

Anmälan/mer information
www.sharingnature.se

Sista anmälningsdag 24/4

Det finns ca 30 platser till båda kurserna och det är först till kvarn-principen som gäller.

En hagmark som plats för lärande

Arbetet i Björkhagen i Torp, Sorunda

Årskurs F-3 och åk 4 i Sunnerbyskolan har lektioner och aktiviteter i en hagmark och utnyttjar platsen för sitt lärande. Hagmarkerna i Sverige är hotade av igenväxning på grund av att betesdjuren har försvunnit. Sunnerbyskolans elever i åk F-4 restaurerar hagmarken i samarbete med Nynäshamns Naturskola och Naturskyddsföreningen. Den digitala kameran, Ipad, smartphone och hemsidan är medel som används för dokumentation av elevernas arbete och florans utveckling i hagmarken. 1997 - 2001 pågick ett projekt som kallades "Först ute sen IT" i sex kommuner där bland andra Nynäshamn ingick. Syftet var att kombinera utomhuspedagogik med informationsteknik. Anders Szczepanski, chef på forskningsenheten för dåvarande CMU (nu NCU) på Linköpings universitet drog igång projektet 1997. Sunnerbyskolans del var, och är fortfarande, att återställa hagmarken till 1950-talets flora

och samtidigt dokumentera arbetet med hjälp av digitala kameror och spridning av information på en hemsida.

Att hagmarken har utvecklats till en läroplats i ordinarie undervisning är en förklaring till framgången att få tillbaka den ursprungliga florans igen. En hagmark kräver ständig hävd och låter sig inte påverkas av korta projekt, så fort hävden upphör kommer också den ursprungliga florans att försvinna. Därför fortgår arbetet för eleverna i åk F-4 med röjning av sly och örnbräken, där växtmaterialet forslas utanför hagmarken.

Nuläget

En dag i veckan går elever i åk F-3 ut i "Pettsons hage", som hagmarken kallas, där arbetsuppgifterna är anpassade efter årstiden. Röjningen av sly och örnbräken och bortforslingen av växtmaterial fortsätter året runt. Allt sker enligt den skötselplan som länsstyrelsen, skolan och Naturskyddsföreningen låtit upprätta för området. Vi har också en stor hjälp av vår Naturskola i Nynäshamn.

I en liten inhägnad del av hagen har vi i augusti en slätterkväll, tillsammans med barn, föräldrar, personal och Nynäshamns Naturskyddsförening. Slätter innebär att gräs och blommor slås med lie efter att de har fröat av sig och näringen förs utanför området. I år är det 8:e året i rad, en härlig tradition. Resultat av allt arbete och av en gammal inventering av hagens ursprungliga flora, är att Ljungfrulin, Solvända och Kattfot åter har hittats i hagmarken efter att ha varit försvunna i många år.

Uppgifter i ordinarie ämnen som svenska, matte, engelska, So och No

görs ute i hagmarken och arbetet dokumenteras kontinuerligt med kameror och texter.

Temaarbete

Åk F-3 har även en 3-årsplan i Temaarbete, uppdelat i så kallade A- B- C - år i och med att vi arbetar åldersblandat. A-året: Från "Big bang" t.o.m. vikingatiden. B-året: Sagor och sägner. C-året: "Sorunda förr och nu". En del av dessa temaarbeten förläggs ute i hagmarken. Exempel på detta är att vi tittar på spår efter istiden. När vi jobbar med sagor

kan vi t.ex. bygga vättebon till våra vättar och kan även förlägga en väsenvandring ute i hagmarken med hjälp av Naturskolan. Ute i Pettsons hage finns lämningar efter bosättningar, bl.a. järnåldersgravar, lingropar, djurgrop och rester efter en husgrund. Tidigare har elever och personal gjort en kulturstig kring detta.

Så här kan ett temaår se ut där en del av arbetet förläggs i hagen. A-året: Temaarbetet inleds med en storsamling där eleverna får vara med om hur universum bildades (Big bang). Sen fortsätter vi med rymden där vi följer Christer Fuglesangs rymdfärder och hans rymdpromenader med

hjälp av filmer på smartboarden, jordens inre (vulkaner), vattnet, livets uppkomst, dinosaurier, däggdjuren, människan, jag-boken, istiden, stenåldern, bronsåldern, järnåldern och avslutningsvis vikingatiden. När vi kommer till istiden och forntiden gör vi nedslag i hagmarken där det finns jättekast, jättegryta och isräfflor. Sedan går vi vidare ut i Sorunda med omnejd, som har många forntida skatter, t.ex. skeppssättning och järnåldersgravar. Varje år har vi en sommaravslutning i hagen när föräldrar och släkt bjuds in till en vandring genom hagmarken och genom årets tema. I juni reser de då med barnets egenhändigt gjorda rymdraket på en tidsresa genom "Big Bang", fortsätter ut i rymden, ser utvecklingen av liv och åka genom forntiden till nutiden. Där avslutar vi med ett potpurri av temaanpassade sånger runt lägerplatsen. Vid dessa

avslutningar har åk 3 alltid en speciell uppgift och det är att vara värd vid en station, ett nedslag i historien. Där redovisar de i olika former, t.ex. med en kortare teater, uppläsning, fakta, egna dikter eller sagor.

Matematik

Matematik är ett ämne som passar bra att konkretisera i hagen. Vi får mycket stimulans av kurserna på Nynäshamns Naturskola och deras böcker "Att lära in matematik ute". När vi ska introducera ett nytt arbetsområde i matematik kan det inledas med en lek där de nya begreppen ska läras in. Om det är "vikt" kan ord som kilogram, gram, hektogram, ton, väga m.m. lekas in med leken "Under hökens vida vingar". Då får varje elev ett kort med ett ord skrivet på, ibland ord + bild och sedan leker man leken. Därefter delas eleverna in i olika grupper med hjälp av bilder, färger, alla som har kepsar, stövlar, ljushåriga eller bruna ögon etc. Då tränar vi samtidigt elevernas uppmärksamhet på detaljer och begrepp igen. Grupperna får uppgifter kopplat till vikt; hämta något som är lätt, tungt eller något tungt, tyngre, tyngst eller något som du tror väger ett gram och något som du tror väger ett kilo (uppskattning). Uppgifterna dokumenteras med hjälp av kamera (bild) och tillbaka i klassrummet är uppgiften att skriva ned vad eleverna upplevde i hagen, de olika begreppen och att få med bilden i texten. Oftast har eleverna med sig något till klassrummet som de vill visa och ev. väga, om vi jobbar med vikt.

Positiva effekter av arbetet i hagmarken

Eleverna får en naturlig motorikträning när de vistas regelbundet i naturen. De turas om att använda kameran och dokumentera arbetet. Eleverna visar skrivglädje när de får skriva till sin bild, dels direkt för hand, på datorn eller ibland direkt på smartboarden. De känner sig stolta över de bilder de lyckats fotografera själva och bilderna väcker en nyfikenhet att upptäcka och se detaljer. Eleverna ser också ett resultat av arbetet i hagen och känner sig nöjda med att de har varit med och bidragit till att det har blivit så fint. Vi tycker att vi har gladare och friskare elever genom våra utelektioner i hagmarken. Vi samarbetar mycket ute i hagen genom gruppuppgifter och vi tar alla möjligheter att arbeta ihop våra grupper utomhus. Vi kan se att det arbetet leder till ökad gemenskap, förståelse i klassen och mellan klasser och bättre samarbeten.

TEXT: PATRICIA SAGNER
SUNNERBYSKOLAN
FOTO: SUNNERBYSKOLAN

Syftet med verksamheten i hagmarken

- Naturvård
- IT-kunskaper
- Ökad förståelse i ordinarie ämnen
- Fysisk aktivitet
- Hembygdshistoria
- Naturkänsla
- Gruppskapande
- Vi-känsla

Trädfällning och ringbarkning av aspar har varit vanliga åtgärder i hagmarken.

Smyg på snöskor

Eleverna på Hjulstaskolans skolgården i Tensta glömmar jag aldrig. Jag var projektledare för ett projekt där I Ur och Skur/ Friluftsförbundet ville visa på naturens möjligheter till integration. Sista dagen fick jag den avgörande frågan. Projektet och framförallt mötet med eleverna var startskottet för mitt driv kring mångfaldsfrågor och vilken resurs naturen och friluftslivet kan vara i frågan.

På vägen hem i bilen från Tensta hösten 2009 kunde inte barnens fråga släppa mig. Hur kan så många elever som möjligt få chans till positiva naturupplevelser vintertid? Jag visste att det säkert gick att hitta olika projekt som arbetat med frågan och många som hade erfarenheter, men jag fick direkt idén att söka medel för att köpa in snöskor. Efter

nyår 2010 började jag jobba på Färsna Naturcentrum (naturskolan på Färsna gård i Norrtälje, se www.farsnanaturcentrum.se) och då väcktes snöskoidén till liv igen. Färsna Naturcentrum har naturdagar för elever, fortbildningar för pedagoger och driver många olika projekt kopplade till pedagogik, mångfald, tillgänglighet och hållbar utveckling. Färsna Naturcentrum har nu sedan dess drivit olika projekt kopplade till mångfald/integration med naturen som arena.

Jag hade ingen erfarenhet av snöskor, men tänkte att de vore väl perfekta, då de inte kräver speciella skodon och kläder. Tekniken borde ju inte heller vara så svår, vilket var angeläget då det handlade om att ge positiva upplevelser till alla. Vi fick medel för inköp av

snöskor (SKANDIA Ideér för livet) och medel för genomförande av turer (Naturvårdsverket). Sedan dess har vi haft många fantastiska turer med elever från olika klasser. I ansökan var elever från andra länder prioriterad målgrupp. Vi samarbetade med Internationella klasserna på Lommarskolan i Norrtälje och SFI i Norrtälje initialt, men sedan dess har många elever oberoende av bakgrund gått på snöskor med oss i Färsna gårds natur- och kulturmarker.

Naturdag på snöskor

Det är tidig morgon och vi väntar på klassen. Finns det något härligare än soliga marsmorgnar med ett vintervitt landskap? Snöskorna är framtagna och övrig utrustning som vi behöver för dagens lärande och matlagning. När eleverna kommer samlas vi i ring i vår uppvärmda jordkällare. Kaminen sprakar och det prasslar av vinterkläder. Efter presentation, dagordning och mål, är det lämpligt att fråga eleverna om eventuella rädslor för friluftsliv och natur om de är ovana naturbesökare. Det handlar som alltid att möta eleven där den är för att få ut så mycket av dagen som möjligt. Hur är eleverna utrustade? Om någon har lågskor är det bra att låna ut snöläs. Under dagen kommer gruppen delas in i tre grupper för att göra olika saker och för att den lilla gruppen gör att delaktigheten hos eleverna ökar. Det skapar också goda förutsättningar för oss pedagoger att ge feedback och vara närvarande. Vi brukar vid morgonens genomgång gå igenom hur snöskorna fungerar och hur de ska användas så vet alla det inför dagen. Sedan delar klassen in i grupper och vi bestämmer tillsammans hur de ska rotera. Basplatsen blir vindskyddet där elden ska göras och lunchen lagas tillsammans på Muurikapannor.

Väntan på eleverna. Det är bra att ha några olika modeller för att passa fötter och vikt.

Eleverna får göra olika vinteraktiviteter under dagen beroende på förhållanden. Dagen avslutas alltid med reflektion. Vad har vi lärt oss? Vad kan vi förbättra? Vad vill jag veta mer om?

Snöskor

Första gruppen hänger med mig ut på tur. Momentet att sätta på snöskorna är en fin övning att träna samarbete och ansvarstagande. Pedagoger och elever hjälps åt. Vi har två varianter på snöskor, vilket vi tycker är bra. De ena är för vuxna och äldre elever och de andra är för yngre elever (5 år-14 år). När alla har snöskor på fötterna är det dags att ge sig av. Vi väljer tillsammans ut en elev som går sist och håller ihop gruppen. Jag går först initialt. Vi tar de trevade första försöken och snart skiner eleverna upp: - Så lätt det är! Nu är det bara att ge sig ut på snösmyg alldeles tysta. På snöskor i det vita landskapet är det ofta en alldeles speciell känsla att gå tysta tillsammans. Vid riktigt lyckade turer har vi kommit djur nära. Snöskorna är extremt anpassade till barn och elevers medfödda lust att upptäcka, testa och prova. Det passar ofta barn och elever att slippa gå på bestämda vägar utan nu är det bara att gå rakt ut i terrängen. Ska vi följa rådjurets väg? Snöskorna är således ett perfekt hjälpmedel att bedriva undervisning utomhus kopplat till Vinterekologi, Idrott och hälsa, Språk och Hem- och

konsumentkunskap. Samtidigt får vi som alltid i utomhuspedagogiken in positiva effekter som förbättrad hälsa, gruppstärkande aktiviteter, elevers ökade självkänsla och möjlighet att visa på sammanhang och helhet.

Vinterekologi

Snötemperatur

Eleverna ska göra undersökningar i fält. Vi gör fasta mätstationer där det finns termometrar placerade på olika ställen i snötäcket, i marken och i luften.

Inledningsvis får de göra hypotes om vad de tror undersökningen ska visa för resultat. Vilka temperaturer är det i luft, snö och mark? Är det skillnad på öppen mark eller i skog? Är det skillnad på små och stora djurs förutsättningar att hitta strategier för överlevnad vintertid? Därefter går de till de olika mätstationer och undersöker temperaturerna. Vad visar termometrarna? På snöskoturen med klasskompisarna letar de också efter djurspår och funderar kring växters och djurs överlevnadsstrategier. Sedan får eleverna jämföra resultaten med hypotes och föra diskussion om resultat. Gemensam muntlig redovisning och reflektion. Beroende på väderförhållanden görs laborationen muntligt eller skriftligt. Görs laborationen skriftligt är den ett utmärkt medel att väva ihop praktik och teori. Laborationsrapporten blir också ett underlag för bearbetningsfasen hemma på skolan efteråt. Detta kompletteras också gärna med fotodokumentation och elevernas egna sinnliga upplevelser

Djurens och växternas strategi att överleva vintern

Snöskor är det optimala färdssättet att undersöka skogen på vintern. Eleverna får ett begränsat område att röra sig i och kan där fritt i par eller grupp följa djurspår. Vi har packpåsar med läromedel i som de kan nyttja vid behov. Det är laminerade kort med djurspår och fakta, lupp och annat lämpligt material. Eleverna kan på kort tid få se spår av räv, rådjur, mus, älg, ekorre, fåglar och hare. Kan de hitta fler spår av djur? Är det alltid bara avtryck av djurens tassar eller kan man hitta andra spår?

Vinterekologi- vilken temperatur är det i luften inne i skogen? Är det skillnad ute på det öppna fältet? Varför i så fall? Hur kallt är det i marken idag?

Det kan eleverna som bekant. En stor aha-upplevelse för både elever och pedagoger brukar vara att det faktiskt är lättare att se spår av de olika djuren som finns runt skolan vintertid. Med klassen får man sällan syn på djur i verkligheten, då det inte är så lätt att vara tysta i grupp. Denna metod gör kanske att fler pedagoger flyttar ut biologiundervisning även vintertid.

Hur kan träden överleva på vintern? Hur klarar sig knopparna? Vilka djur livnär sig till stor del på dessa små knoppar? Det är spännande att lära sig att identifiera träd på vintern och utgå från andra kriterier än lövens form som många elever är vana vid. Detta är en stor utmaning för många elever och motivationen brukar vara god för att lyckas identifiera våra vanligaste trädslag. Här är snöskorna också ett utmärkt komplement i undervisningen och gör att elever kan röra sig fritt i naturen. Om det är okej för markägare är det lämpligt att eleverna gruppvis får ta en kvist från de olika trädslagen. De markerar upp med maskeringstejp och penna vilket trädslag det är. Sedan sätts buketten i vatten inne i klassrummet och så är det bara att vänta på facit när knopparna slår ut.

Mata djur vintertid

En perfekt vinteraktivitet är att mata vilda djur. Här kan man gå på snöskor, skidor eller till fots. Det är spännande att ha en fågelmatningsstation som barn och elever följer. Vilka fåglar kan vi se? Varför är vissa fåglar vanligare vid matningsstationen? Gillar fåglar olika sorters mat? Varför är det viktigt att fortsätta att mata fåglar och djur hela vintern om man väl börjat? Matningen brukar ge upphov till många frågor hos barn och elever.

En annan aktivitet vi brukar göra är att klä en gran med olika sorters mat som tilltalar olika sorters djur. Det är sedan spännande att återvända med gruppen under veckan för att se vilka djur som varit där. Var det de djurarter eleverna förväntade sig eller andra? Detta ger spännande underlag för reflektion och frågor för att söka mer kunskap om djur vintertid.

Lunch vid elden

Vid basplasten får eleverna lära sig göra upp eld på ett säkert sätt. Sedan lagas maten tillsammans över öppen eld. Råvaror tas med från skolköket. Är det mycket kallt måste tillredningen vara enkel, men annars är det bäst att det är så rena råvaror som möjligt så att det finns många olika moment för eleverna att göra. Maten ska helst vara så nyttig och näringsrik som möjligt en kall vinterdag fylld av aktivitet.

Måltidens gemenskap och delaktigheten vid matlagningen

Lgr11

Biologins syfte:

”Undervisningen i ämnet biologi ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om biologiska sammanhang och nyfikenhet på och intresse för att veta mer om sig själva och naturen. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att ställa frågor om naturen och människan utifrån egna upplevelser och aktuella händelser.”

Centralt innehåll Biologi:

”Årstidsväxlingar i naturen och hur man känner igen årstider. Djurs och växers livscyklar och anpassning till olika årstider.

Idrott och hälsas syfte:

”Undervisningen i Idrott och Hälsa ska syfta till att eleverna utvecklar allsidiga rörelseförmågor och intresse för att vara fysiskt aktiva och vistats i naturen”

Centralt innehåll i Idrott och Hälsa:

”Fysiska aktiviteter i skiftade natur- och utemiljöer under olika årstider”

Centralt innehåll Hem- och konsumentkunskap:

”Hur man arrangerar måltider och måltidens betydelse för gemenskap och välbefinnande”

Lpfö98/10

”Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar sin förståelse för naturvetenskap och samband i naturen, liksom sitt kunnande om växter, djur samt enkla kemiska processer och fysikaliska fenomen.

”Utvecklar sin motorik, koordinationsförmåga och kroppsuppfattning samt förståelse för vikten av att värna om sin hälsa och välbefinnande”.

upplevs som alltid mycket positivt av elever och pedagoger. – Tänk vad gott maten smakar!

Sammanfattning

Snöskor är utmärkta att ha i naturskoleverksamheten. De gör att vinteraktiviteterna kan variera och gör att säsongen tänjs ut något. Snön kan ligga kvar i norrläge och då kan man ha aktiviteter där. Snöskorna är lätta att använda. De äldre förskolebarnen klarar utmärkt att gå på snöskor och elever långt upp i åldrarna fångas lätt. Nästan alla elever tycker att detta är roligt och enkelt. Naturcentrum har även haft turer med många nyanlända vuxna. De har först varit osäkra och lite tveksamma, men sedan övergår detta till en positiv friluftsupplevelse där i princip 100 % är helnöjda. Högstadielklasser har ju ofta en lätt skeptisk attityd till aktiviteter, men det är häftigt att se den attityden övergå till rörelseglädje där de testat sina motoriska färdigheter långt mer än både de och vi trodde var möjligt.

Färsna Naturcentrum köpte in 20 par snöskor, men vår erfarenhet är att det är bäst att var ute i grupper med 8-10 stycken elever. Det räcker alltså gott med 14 par av varierande storlek. Vi investerade också i stavar, men de använder vi inte. Det blir för rörigt och skaderisken ökar.

Ja, nu hoppas vi hinna med fler turer i vinter och möta glada elever, känna gemenskapen kring den värmande elden, uppleva lärmoment, höra samtalen och höra skratten.

Färsna Naturcentrum känner också ett allt starkare behov att vara ett komplement till skolan gällande god elevhälsa. Friluftslivet och de praktiska aktiviteter/utmaningar ute stärker gruppen och svetsar dem samman, samt får elever att växa som individer. På snöskoturen eller i matlagningen kring elden känner vi att vi inte är så olika, utan känslan av att vara tillgänglig för varandra stärks. I denna artikel genomsyras aktiviteterna av mötet med elever från andra länder till stor del, men de var målgruppen vid projektstart. Vår erfarenhet är också att deltagarnas kunskaper i svenska språket stärks genom sinnliga upplevelser och aktiviteter utomhus. Genom aktiviteterna väcks lusten att vilja berätta om något från sitt hemland, vilket gör att kunskapen i svenska språket blir meningsbärande och motiverar eleverna att försöka uttrycka sig på svenska. Utomhuspedagogiken är ett perfekt redskap för ökade språkkunskaper.

Nu har nyttjandet av snöskorna som resurs för elevernas lärande, utveckling och välbefinnande utvidgats till ALLA de elever vi tar emot på Färsna Naturcentrum.

På med snöskorna och smyg ut på oförglömliga upplevelser med eleverna!

TEXT: ANNA WESTERLUND, FÄRSNA
NATURCENTRUM I NORRTÄLJE
ANNA@NATURVARDSTIFTELSE.SE

FOTO: MIA LEWELL, ANNA WESTERLUND

Norrtälje Naturvårdsstiftelse (NNS) syfte är att:

- *ta tillvara och stärka allmänhetens intresse för miljö- och naturvårdsfrågor

- *informera om Roslagens natur, miljö- och ekologiska sambanden

- *bevara och skydda miljö- och naturvårdsvärden av stort allmänt intresse

- *förvalta naturreservat, naturvårdsområden och övriga naturvärden

Naturvårdsstiftelsen har idag tre delar- naturvård, förvaltning av Färsna gård i Norrtälje och Färsna Naturcentrum (Norrtälje Naturvårdsstiftelses pedagogiska verksamhet, naturskola). Färsna Naturcentrum är beläget på Färsna gård ca 2 km norr om Norrtäljes stadskärna. Gården är i Norrtälje kommuns ägo och markerna runt omkring är värdefull tätortsnära natur. Färsna Naturcentrum erbjuder skoldagar året runt för elever enligt gällande läroplan i skiftande biotoper och miljöer, som ett komplement till ordinarie undervisning. Vi erbjuder också fortbildningar i utomhuspedagogik, samt driver projekt kopplade till pedagogik, tillgänglighet, hållbarhet och integration/mångfald.
www.farsnanaturcentrum.se

GRÖNAN-ett uteklassrum

Precis som det brukar vara när man startar upp något i skolans värld finns det mycket vilja och vision, men också saker man inte kan rå på alls. Precis så har det varit under resan med vårt pedagogiska uteklassrum "Grönan".

I samband med att Svandammsskolan fick ingå i SPRING-projektet, ett projekt där barnens utemiljö sågs över, upptäckte vi när vi satt med ritningarna över skolans mark att ett område vi innan trott varit en allmänning faktiskt tillhörde skolan. Vi blev upprymda över denna upptäckt, skolan hade ju faktiskt fyllt 50 år och marken legat oanvänd under hela den tiden. Radhusområdet hade dock använt delar som någon slags riskompost så det var väldigt snårigt och otillgängligt. Vi började då fundera över hur vi kunde tänkas använda området på bästa möjliga sätt och utan att skapa alltför stora motsättningar med radhusområdet som inte var överdrivet glada över upptäckten.

Uteklassrum

Att bara utöka skolgårdens yta var inte aktuellt eftersom det då skulle behöva fler rastvakter för att täcka upp även delen av skolgården. Då föddes idén till ett uteklassrum. Vi hade varit på ett

antal fortbildningar med Nynäshamns Naturskola och var inspirerade, men saknade ett ostört ställe på skolgården att kunna ha utelektioner på, alltid var det någon klass som hade rast och verksamheten stördes lätt. Vi tog hjälp av Naturskolan som kunde hjälpa till lite med röjning och planering. En elevens-val-grupp bildades där vi jobbade med att bygga eldstad och röja sly och fläta staket. Några sittgrupper flyttades även över för att kunna sitta och arbeta på ett bra sätt. När området hade tagit form med en öppen del, eldstad med stockar runt uppfördes en portal med "Grönan" skrivet på en stor skylt. Detta blev även en markering; här börjar uteklassrummet. Buskaget runtomkring skapade en härlig rumskänsla.

När uteklassrummet var färdigt invigde vi detta högtidligt med fanfarer och bandklippning inför alla skolans elever som också fick grilla marshmallows och skåla i cider runt lägerelden. Lyckat och mysigt! Invigningen höll elevens-val-gruppen i så de var väldigt stolta efter dagens slut. Vi började använda Grönan i alla olika åldrar och ämnen. Ibland mer och ibland mindre. Vi kunde arbeta med utematteuppgifter, artkunskap, lekar, att bli inspirerad till dikter, hämta material till slöjden eller lära oss om eld och fritids kunde göra en mysig utflykt dit för att äta mellis. Ja, Grönan användes på en massa olika sätt. Ibland började man ute för att sedan följa upp med teorin inomhus. Att skapa variation i undervisningen är viktigt!

Inte rädd att misslyckas

Att ta in utomhusundervisning i sin undervisning och flytta ut klassrummet kan ibland kännas lite läskigt rött, speciellt när man har en grupp med flera ADHD-diagnoser och barn som lätt får fokus på annat.

Man får dock inte vara rädd för att misslyckas, ibland blir det kanske lite kaos. Försök då se det som blev bra, vi lärare har ju en förmåga att vilja ha allt perfekt. Kanske blev det bara en stund av rörelse och inte den inlärning som du räknat med. Kanske var det då detta man får ta med sig; rörelse, omväxling och en reflektion av hur man gör nästa gång. Ett av de mest lyckade tillfällena, som man minns med glädje är när vi haft uteundervisning tillsammans med vår fadderklass och gjort olika samarbetsstationer. De fick som uppgift att planera upp stationerna själva efter lite yttre ramar som tid och syfte. Syftet var ledarskap, samarbete och elevmedverkan. En bra uppstartsövning efter sommarlovet. Andra särskilt lyckade tillfällen var när vi arbetade med eld och varje grupp fick göra upp sina egna eldar. Först hade vi naturligtvis haft en teoretisk genomgång och pratat om varför det brinner, bland annat med hjälp av eldtriangeln.

De fick även prova att arbeta praktiskt med elevens-val-gruppen med färdigställande av "Grönan" och det var också mycket givande. Det var en grupp som älskade att röja, fläta staket, gjuta eldstad och arbeta praktiskt ute. Det var en fröjd både för ögat och för själen. Många av de som var med i gruppen var inte alltid så intresserade inne i klassrummet och visade upp en härlig ny sida ute.

Bakslag

Så hände det som ibland händer i skolans värld, nämligen att verkligheten slår till utan att vi kan påverka alls. Ett markarbete skulle göras, en fjärrvärmeledning skull dras fram just genom vårt uteklassrum. Man tror ju inte det är sant, men nu ett år senare är området "återställt" så det är snart dags för en återinvigning. Trots att det ursprungliga flätade staketet nu är ett Gunnebostaket, gräset numera liknar lera och den ursprungliga rumskänslan delvis är borta så kommer snart vårt älskade uterum återigen börja leva och ge oss och eleverna ytterligare en dimension i undervisningen.

TEXT OCH FOTO: EVA AHL
SVANDAMMSSKOLAN, NYNÄSHAMN

Sharing Nature with Children – flow learning

Vyn från
Sunset Ridge
– en magisk
solnedgång.

I september 2014 var vi några lyckligt lottade utomhuspedagoger från Sverige som fick möjligheten att gå en femdagarskurs i utomhuspedagogik i Kalifornien. De lyckliga var Sven, Micke och jag från Enabygdens naturskoleverksamhet i Enköpings kommun, och Ann-Sofie och Marlene från Eskilstuna naturskola.

Det var Joseph Cornell och hans "lärjunge" Greg Traymar, som gav en kurs i samband med att Cornell gav ut sin nya bok "The Sky and The Earth Touched Me". Joseph har tidigare skrivit bästsäljarna "Sharing Nature with Children" ett och två som kom ut första gången redan 1979.

Så det var med stor förväntan som vi körde till Ananda Villige och The Expanding Light retreat, i Kalifornien. Ananda är en Community, ett stort kollektiv som på många sätt är självförsörjande. De har t.ex. egen strömförsörjning, eget vatten och eget televerk. Själva retreatet är "kursgården" och Anandas hjärta.

The Expanding Light retreat.

Vi kom fram på söndag eftermiddag och vår första träff med våra nya kursare var redan samma kväll. Greg som skulle vara vår huvudkursledare tog emot oss med öppna armar och vi började med en lära känna övning. Det stod snart klart att det var spännande och trevliga människor som vi skulle tillbringa de närmaste dagarna tillsammans med. Förutom vi fem svenskar, var det åtta amerikaner med på kursen. En nätt liten grupp med stort utrymme för alla deltagare.

Vår grupp fick snabbt rykte om sig att vara den skrattande gruppen. Inte så konstigt med tanke på alla roliga övningar som vi gjorde tillsammans. En kurs i utomhuspedagogik gör sig ju bäst utomhus, och med praktiska övningar hela dagen, och det var precis så den här kursen var upplagd. Vädret i Kalifornien i september kan också få vilken utomhuspedagog från Sverige som helst att blir grön av avund. Högt klar luft, solsken och torrt på marken...

Flow learning

Vi hade kommit dit för att lära oss mer om konceptet flow learning som är det bärande idén i Joseph Cornells senare böcker. Och flow blev det på många plan. Flow för att kursen var upplagd för flow. Flow för att människorna var så trevliga. Flow för att övningarna blev så kraftfulla och upplevelserna så rika. Flow för att vi blev ett med naturen omkring oss.

Så hur ska man då förklara flow? Innan jag försöker mig på en kortare beskrivning av flow learning skulle jag vilja att du gör följande tankeexperiment: Tänk tillbaka på ett tillfälle då du känt dig riktigt närvarande i naturen, kanske hände det något särskilt, kanske var det bara lugnt och skönt, vackert eller spännande... Blunda, andas, hitta den känslan. Det är flow, här och nu och i fullt fokus. Dina tankar är ingen annan stans du är mitt i din upplevelse.

Här och nu och i fullt fokus, låter som en dröm för varje utomhuspass. Med flow learning kan vi skapa det. Näja, inte varje gång kanske och kanske inte när barnen fryser, men ändå. Det är ett steg på vägen mot det där åtråvärda läget då vi är fokuserade och redo att möta naturen och samtidigt lära oss något.

Hur säger då Joseph Cornell att vi ska uppnå detta när vi delar naturen med barnen. Han menar att om vi bygger upp våra pass i fyra steg, så

uppnår vi flow learning. De fyra stegen är:

Awaken Enthusiasm – väcka nyfikenhet och lust

I det första steget vill vi få alla att vakna till, bli glada och nyfikna. Gärna en uppgift med fart eller gärna en lek. När vi är klara vill vi att alla har fått upp sin energi och glädje.

Focus Attention – fokusera uppmärksamheten

Nu vill vi att energin från steg ett ska komma lite till ro och att eleverna ska bli fokuserade och få en känsla av att vara här och nu. En kortare uppgift ofta i form av en utmaning så att sinnena måste skärpas.

Direct Experience – direkta upplevelser

Här arbetar vi praktiskt i naturen med det vi vill att eleverna ska lära sig under passet.

Share inspiration – dela erfarenheter

Missa inte den viktiga avslutande fasen, att dela med sig till varandra. En stund för reflektion – speciellt viktigt för de elever som har fått en aha-upplevelse under dagen. Vid reflektion sker en stor del av inlärningen.

I Josephs bok Sharing Nature with children II, är alla övningar märkta med vilken typ av aktivitet de handlar om. Men vilka övningar man väljer att använda är givetvis helt fritt, och alla övningar du brukar göra när du är ute kan få någon av ovanstående etiketter.

Viktigt att tänka på är att om det ska bli något flow så måste man som ledare vara medveten om sin grupp och känna in den. Det finns en plan och en planering för dagen, men lyhördheten säger när du ska hålla dig till planen och när du ska avvika. Kanske behöver gruppen en ny Awaken Enthusiasm, för att höja energin eller för att de fryser. Eller är det en Focus Attention som behövs.

Med övningar i bakfickan är man alltid beredd.

Kursen dag för dag

–En kurs med flow, hur lägger man upp det när man ska arbeta ihop i fem dagar?

Söndagen

Vi kommer till Ananda, får våra rum och äter middag. På kvällen har vi en samling tillsammans med Greg då vi får lite praktiskinformation och vi leker vår första lek: en övning då vi gick runt i rummet och intervjuade varandra utifrån en mall vi fått. När alla sagt sitt namn till alla andra var vi nöjda med kvällen och presentationen. Tack och god natt!

Måndagen

Dagens kurs börjar i templet tillsammans med Greg. Vi får den teoretiska genomgången av flow learning och några övningar för vår egen inlevelse. Efter en timme inomhus är vi glada att få komma ut i solen. Nu är det dags för Awaken Enthusiasm, vi leker flera lekar som får oss alla att skratta och må bra tillsammans. Vi upptäcker snabbt att Didi är den mest busiga av oss och den i särklass vigaste. Alla lekar ger oss god aptit och lunch tillsammans med Joseph smakar bra. Eftermiddagen tillbringar vi i en lövskog med fler lekar och övningar. Många av övningarna är till för att vi ska observera naturen mer ingående. Att stanna upp och titta noga får nyfikenheten att vakna hos oss. JLove beskriver under vår reflektion att hon aldrig har sett naturen på det sätt som hon gjort under vår eftermiddag tillsammans. Det är särskilt intressant eftersom hon sedan ett halvår bor i Ananda. En övning som var särskilt kraftfull var den som kallas Observe Nature Like John Muir. Den gav oss tid och utrymme att titta noga på en växt eller ett djur under en lång stund. Vi skulle iakta och anteckna sju saker som vi upptäckte för första gången med just det djuret eller den växten. Sen skulle vi ge den/det ett smeknamn.

Eftermiddagen fortsätter med en rundtur i bil i Ananda där vi får se var skolan ligger och var affären och posten är, samt hur de som lever permanent på området bor i små

byar.

Kvällens höjdpunkt blir Sunset Activity, en magisk solnedgång som tar andan ur oss alla, till och med Greg och Mukti som bor i området sett den många gånger är imponerade. Vi får välja ut en egen plats som vi vill titta på solnedgången ifrån så att man kan få sin egen upplevelse. Till vår hjälp har vi också ett formulär med 22 punkter som vi ska numrera i vilken ordning som vi upplever händelserna. Exempel på punkter på listan: man kan se månen eller upptäcka att den syns tydligare, eller temperaturen sjunker. Först blev jag lite irriterad på den där lappen, jag ville bara njuta av allt det vackra, men sen upptäckte jag att den är till min hjälp. För hur vacker en solnedgång än är så är det lätt att tappa fokus, men med lappen framför mig fick jag nya tips om vad jag kunde iakta och söka efter. Dagaktiva fåglar tystnar, man kan se lampor i fönstren på husen eller billyktor, nattljuden hörs tydligare osv. Vi hade svårt att slita oss från den totala upplevelsen av dagen som flyr och nattens ankomst. Resultatet av det blev att vi nästan inte hittade hem i mörkret...

Tisdagen

Efter frukost beger vi oss i väg till en annan del av Ananda som kallas Hermitage, det är en mycket vacker plats med en trädgård i terrasser. Där får vi lära oss mer om att vara en inspirerande ledare, om hur man kan tala för att bli lyssnad på och hur man är lyhörd med sin grupp. Vi gör övningen som vi kallar för kameran och som jag tror att många av er har provat. Man arbetar i par, den ena

Micke har fått rätt utrustning för att agera hundförare i leken Sled Dogs.

leder den andra som blundar, när ledaren tycker att man är på en speciell plats trycker man på sin kamera, den som blundar tittar i några sekunder och blundar igen. Det är också dags för gruppen att bekänna färg när det gäller namn, Blanket Name Game ska tala om ifall vi har lärt oss varandras namn, om inte kan vi garanterat namnen efter denna fartfyllda lek. Connie som jag delar rum med är bra på den här leken. Hon är också den som är nästan rörd till tårar över att vara i ett sammanhang där andra människor förstår hennes varma känslor för naturen. Till vardags arbetar hon med psykoanalys och vill kunna hjälpa fler människor genom att ta in naturen i deras liv.

På temat ledare leker vi också leken "Sled Dogs" Micke gör ett bejublat arbete som ledare för en flock med slädhundar. Vi skrattar så vi gråter och reflekterat över om det var Micke som var en utmärkt ledare för flocken med hundar eller om det är Greg som visar prov på nästan övermänskliga ledaregenskaper som får nio vuxna människor att springa runt i trädgården, skällande som hundar, och faktiskt tycka att det är roligt.

Efter lunch intar vi rollen som

Här leker vi Meet a Tree. Uppgiften är att känna på trädet med förbundna ögon och efteråt kunna hitta tillbaka till samma träd.

elever. Greg blir vår utomhuspedagog och vi gör ett utomhuspass med Flow learning-upplägg, utan alla vuxna reflektioner mellan övningarna som vi haft hittills. Det är kul att se hur han lägger upp sitt pass för att håll oss igång hela vägen utan att tappa i energi och fokus. Sven får visa sina tävlingsinstinkter i How Close, där han med förbundna ögon ska avslöja oss andra i gruppen när vi smyger närmare för att ta en skarf som ligger vid hans fötter. Som reflektion efter passet använder vi Folding Poem, och det är fascinerande att höra hur vackra och tänkvärda dessa gruppdikter blir när man läser upp dem. Alla grupper är så nöjda med sina resultat att de får svårt att välja vilken dikt de ska läsa högt i den stora gruppen. Ann-Sofie bestämmer sig också för att göra en diktsamling åt oss alla, genom att renskriva våra dikter och kopiera upp små häften. Efteråt berättar Mukti, som i vanliga fall arbetar som ledare i andra vuxna grupper på Ananda, om hur imponerad hon blir av flow learning och vad hon ska ta med sig till sina egna kurser.

Det sista passet för dagen är frivilligt men så lockande att alla ändå deltar. Vi har alla sett att det bor getter på området och nu får vi chansen att bekanta oss med dessa och deras matte.

Folding Poem about a Tree

*It is humming in front of you
You are big enough
To hold me entire
You are small enough
To be in my hand
And big enough
To cheer me up
Thank you!*

Onsdagen

Den här kursen handlar inte bara om flow learning tillsammans med barn, den handlar också om det som är Josephs nya boks huvudsyfte, nämligen att finna kraft ur naturen och att genom upplevelser i naturen få möjlighet att läka som människa. Upprinnelsen till boken kom i samband med tsunamikatastrofen i Japan då kärnkraftverket där kollapsade. Joseph är mycket välkänd och aktiv i Japan, och efter den här katastrofen funderade han över

hur övningar i naturen kan hjälpa människor som har varit med om katastrofer eller trauman. Resultatet blev "The Sky and The Earth Touched Me" Den här morgonen har vi tagit en promenad genom lövskogen till Josephs hem för att lyssna på honom när han berättar om sitt liv, sina böcker och hans drivkraft.

Joseph Cornell utanför sitt hus i Ananda.

Vi gör också flera övningar från den nya boken som är starkt meditativa och som passar bra att göra med vuxna. Övningarna kan också anpassas för att passa barn. Jag blir mycket inspirerad av den övning som kallas Flow with life. Under en del av övningen ska man andas tillsammans med skogen.

"När skogen andas ut andas vi in och när vi andas ut andas skogen in.

*När vi ger – så får vi
När vi får – så ger vi"*

Övningen ger mig mängder av tankar om fotosyntes och cellandning. Att vara så närvarande i skogen att vi kan känna träden andas med oss, då kan vi nog förstå den symbios som utgörs av växter, djur och människor och det utbyte av livgivande syre och koldioxid som sker varje sekund, varje dag hela livet.

Men nu är jag så full av upplevelser och djupa samtal att jag snart inte orkar ta in mer. Alla fantastiska samtal, djupa reflektioner och överväldigande naturupplevelser har fått min inkorg att svämma över. Och allt detta på engelska, vi kommer på oss själva med att prata engelska även med våra svenska vänner när vi är ensamma. Så när det nu är dags för ytterligare en

övning "I am the Mountain" tittar jag på Micke och ser att hans inkorg ser lika översvämmad ut och vi gör den övningen tillsammans - på svenska. Alla par sprider ut sig i skogen igen och jag blir ett med en sten. Har ni testat det, jag kan rekommendera den upplevelsen, stenar har varit här länge.

Efter lunchen tar Greg med oss till Yoba River för en simtur. Jag åker i hans bil och när vi påbörjar den vackra vandringen utmed floden säger jag till honom att det känns skönt att komma iväg på en badutflykt. Han ler och säger att det är planerat så, även en kurs behöver ett flow, den tredje dagens eftermiddag börjar det bli rätt fullt i huvudet, då behövs det något annat. Naturligtvis tänker jag, den här kursen är så välplanerad att allt känns spontant och här och nu.

Efter en underbar simtur i kallt kristallklart vatten har saker och ting fallit på plats i mitt huvud och Journey to the Heart of Nature känns som en utmärkt idé. En egen plats vid floden för egna reflektioner och en ljudkarta. Promenaden tillbaka till bilarna gör jag tillsammans med Becky, kursens egen bergsget som är pigg och glad och klättrar på allt. Till vardags arbetar hon som förskollärare och ger oss insikter i att det kan vara knepigt om förskolan ligger mitt i staden och det är långt till skogen. Men en park kan duga som substitut. Carolyn arbetar också med förskolebarn, och det är hennes man som vikarierar i hennes förskola den här veckan.

Sen händer det som säger allt om hur mycket Greg gav av sig själv i den här kursen. Han säger helt enkelt; ska vi åka och ta en glass före maten. Han har redan spenderat sju timmar tillsammans med oss bara idag och han har alla förberedelser att göra inför varje pass, men en timmes glassätande före middagen är ju alltid trevligt. Alla vill äta glass, alla vill faktiskt umgås ytterligare en timme till, idag, före middagen, då vi umgås igen.

Några enkla textade skyltar gör den här dramatiseringen extra tydlig.

stärka gruppen och ge energi. En paus på mitten, ett bad och egen reflektion, och gradvis mer reflekterande mer fördjupning av våra kunskaper och vår förståelse för kursens innehåll. Sista förmiddagen nästan helt ägnad åt reflektion och genomgång av vad som hänt under dessa dagar.

Vi samlas utanför matsalen mitt i Anandas hjärta, för att leka tillsammans en sista gång och för att dela våra starkaste minnen från dessa fem dagar med varandra.

Torsdagen

Vi samlas åter i Josefs hem och dagen inleds med våra frågor och funderingar, vilka tankar har kursen väckt hos oss och vad behöver vi få mer klarhet i. Joseph gör också en dramatisering med vår hjälp som ska få oss att tänka på vilka drivkrafter elever kan ha för att lära sig saker och vilka drivkrafter som är de mest fruktbara.

Efter lunch är det dags för naturupplevelser under tystnad. Vi åker till den del av Ananda där allt började för trettio år sedan och som nu är det område som används för tyst meditation. Återigen möts vi av en mycket vacker trädgård, en hel park. Vi rör oss ensamma och tysta genom parken, tystnaden får alla sinnen att aktiveras och skönheten i omgivningen blir mycket påtaglig. Det känns skönt att vara tyst att ta in allt i sin egen takt och att tänka sina egna tankar en stund. Utmed stigen vi går har Greg satt upp tänkvärda citat som vi kan ta in och reflektera över. Men vi får inte glömma att vi ska delge varandra, Share inspiration, så nästa övning blir ett mycket speciellt sätt att dela upplevelser. Silent Sharing Walk, i par rör vi oss fritt i parken och delar våra upplevelser genom att röra vid varandra för att få uppmärksamhet och sedan peka ut det vi tycker är

Den här trädgårdens skönhet låter sig inte så lätt fångas på bild, man behöver vandra på dessa stigar för att känna atmosfären.

intressant eller vackert.

Kvällens middag intar vi i det vackra Gaia House, ett före detta privatägt hus som man nu kan hyra för privata ändamål. Joseph och hans fru står som värdar för kalaset, med sig har dom en kock som lagat vår middag. Kursens egen JLove har gjort desserten. Det blir en glad och trevlig kväll med ett stänk av vemod, nu är det inte så många timmar kvar av vår kurs och vår tid här i Ananada.

Fredagen

Kursens flow, som jag berört flera gånger, blir i backspegeln; första dagarna många lekar med mycket fart och skratt, mycket som bidrar till att

Vi skiljs åt med vetskapen att vi delat något unikt. Att vi under några få dagar av våra liv kommit varandra mycket nära. Att vi upptäckt djup hos oss själva som vi inte var helt medvetna om och att vi har lyckats delge de till varandra på ett sådant sätt så att vi alla har blivit både rikare och klokare.

Men vi kunde inte riktigt helt släppa taget och Ann-Sofie och Marlene tog ett klokt initiativ. De bjöd helt enkelt in Greg till sig. Så i maj kommer Greg till Sverige och Eskilstuna naturskola. Där kommer han att ge en kurs för alla intresserade pedagoger. I det här numret av Bladet finns det en kursinbjudan. Hoppas att vi ses då!

Här är vi alla samlade utanför Gaia House. Kocken tog bilden!

TEXT: MARIA HJORTMAN
FOTO: MARIA HJORTMAN, GREG TRAYMAR,
MIKAEL BERNÖVALL OCH SVEN ANDERSSON

Från USSR via Neva River Clearwater, Skogsmulle och Naturskolor till -Att lära in ute året runt

Mellan 1988-1991 jobbade jag för en fredsorganisation och ledde stora eskadrar av segelbåtar i Östersjön. Det kallades "Sailing for Peace". Det var Gorbachovs policy, glastnost, som gjorde det möjligt att genomföra dessa seglingar under kalla kriget. 1989 föll Berlinmuren och Sovjetunionen kollapsade 1991 och då kunde folk segla fritt och dessa organiserade seglingar upphörde.

Men seglarna på seglarklubben i S:t Petersburg ville inte tappa kontakt med sina vänner runt Östersjön. De bad mig att tänka ut något sätt vi kunde samarbeta i fortsättningen. Jag kommer ursprungligen från USA och hade haft förmånen att segla en dag på trubaduren och freds- och miljöaktivisten Pete Seegers sloop Clearwater som gör ett aktivt miljöarbete på Hudsonfloden. Jag visste att S:t Petersburg hade enorma miljöproblem i floden

Neva med bristfälliga reningsverk, pappersmassfabriker i sjön Ladoga och en stelbent byråkrati. Jag åkte till Hudson Clearwater kontoret i New York och frågade om vi fick kopiera deras koncept i Ryssland. De blev överlyckliga och en anställd som talade ryska följde med mig och en grupp svenskar för att presentera idén på en miljökonferens i S:t Petersburg sommaren 1992. Det var då Neva River Clearwater(NRC) föddes. Ibland väcks en ny idé just i en tid av förändring och så var det här. Seglare, lärare och miljöintresserade startade den nya miljöorganisationen som är mycket livskraftig än idag.

Samarbete med naturskolor

Jag blev internationell sekreterare i organisationen och sökte ett första bidrag från SIDA för att lära ut utomhuspedagogik som utvecklats i svenska naturskolor. Jag frågade samtliga lärare i Svenska Naturskoleföreningen om de kunde tänka sig att hjälpa de ryska lärarna att komma igång. Det blev ett bra gensvar. Mellan 1993 och 2015 har cirka 300 ryska lärare deltagit i kurser ledda av naturskolelärare i Sverige och Ryssland. Första svensk var Mats Wejdmark som höll en 3-dagars kurs på Nynäshamns Naturskola. De fick också träffa Skogsmulle då, som också gjorde ett enormt intryck. Sen kom Gittan Mattsson från Falu Naturskola till en skola i Ryssland, Lisi Nos (Rävens Näsa, på svenska) och höll en kurs i sophantering. Följande pedagoger var Ammi Wohlin från Södertäljes Naturskola, Håkan Strotz från Omberg och

Nicke Helldorff, dåvarande ordförande i Naturskoleföreningen. De höll seminarier i Ryssland ett par gånger och tog sina barn med sig också. Barnen fick goda vänner som senare besökte dem i Sverige. Ammi, Håkan och Nicke var med om det officiella utnämmandet av den första naturskolan S:t Petersburg i Vartemjägi, norr om S:t Petersburg. Denna skola fungerade i tio år som fortbildare för skolor i hela länet mycket tack vara svenskarnas aktiva bidrag. Ryska lärare var flera gånger på besök på naturskolor i Sverige. Mia Bucht och Helge Sonntag från Falu Naturskola har bägge varit flera gånger i Ryssland och hållit kurser i matte, teknik och historia i naturen. Helges älskade kurser i bitande kyla (-18 C) och djup snö var bevis på att utomhuspedagogik blev lyckad. Ingen klagade, alla klädde sig rätt och de tog till sig det de lärde sig och förde det vidare. Svenska läroboken Att lära in matematik ute har översatts och lärarna har fått den gratis precis som all litteratur vi har översatt och get ut på ryska.

Annat samarbete

Andra starka svenska impulser har varit Skogsmulle som är vida uppskattad och finns idag över hela S:t Petersburgs stad och Leningrads län samt projektet "Vänskapens frö", ett odlingsprojekt i ett samarbete med svenska Nelsons frö AB. Projektet har existerat i 15 år med olika svenska fröbolag som sponsorer. Det växer i popularitet varje år med flera och flera förskolor och skolor som deltar. Ett filmprojekt "Animera mera" har också

De ryska besökarna i januari 2015 fick prova "tidsmaskinen" och ta sig tillbaka till stenåldern precis som åk 3 gör när de besöker Nynäshamns Naturskola.

lärt barnen att göra egna filmer med stöd från UR och Svenska Institutet. Alla dessa projekt kommer att leva vidare av sig själva den dag vi slutar vårt aktiva stöd.

Ett sista samarbete

När projektpengarna från Svenska

Institutet höll på att ta slut frågade jag en grupp av de mesta aktiva ryska utomhuspedagogerna vad de ville göra som ett sista bidrag i vårt samarbete. Alla svarade – vi vill att boken Att lära in ute året runt översätts till ryska. Det var tre år sedan och nu finns den tack vara bidrag från många svenska miljövänner och Svenska Kväkarhjälpens. Den har tryckts på ryska i 2000 ex och kommer att delas ut gratis till de skolor och lärare som har deltagit i Neva River Clearwaters verksamhet. I slutet av varje kapitel har en professor i biologi på S:t Petersburgs Institute för vidareutbildning, Natalya Grusdeva, skrivit en lista av lämplig rysk litteratur att läsa i samband med att de läser Att lära in ute året runt. De lärare som kommer att ansvara för bokens presentation och vidarestudier i Ryssland var den 7-10 januari på Nynäshamns naturskola med Mats Wejdmark och Robert Lättman-

Masch. Det var tre fullspäckade dagar med teori och praktik precis som det skall vara. Det avslutades med en fest tillsammans med en del Skogsmullefolk på Hemmesta högstadieskolan i min hemkommun Värmdö. Den skolan skall snart inleda ett skolbesök och projekt med den nya boken som grund. Mats blev tillfrågad att komma och hålla en kurs i utomhusmatte i staden Viborg. Både Robert och Mats är inbjudna att besöka skolorna när de kommer igång med boken om ett år eller så. Jag kan nu se tillbaka på 23 år av mycket fint samarbete som har byggt många broar mellan våra länder.

TEXT: MARILYN BARDEN
PROJEKTLEDARE OCH INTERNATIONELLA
SEKRETERARE I NEVA RIVER CLEARWATER
FOTO: DMITRY REVNIIVTSEV

Gör det osynliga synligt

Tänk att kunna visa uppförstorade detaljer av naturens små underverk på en läsplatta och sedan dokumentera det hela med ett enkelt knapptryck. Nu finns det flera varianter av trådlösa mikroskop som gör det möjligt.

För att få en bra bild med förstoring behövs en mikroskopkamera som ansluts till läsplattan trådlöst, via WiFi. Med en sådan metod kan flera läsplattor eller smarta telefoner som befinner sig inom en radie av 20-25 meter, ansluta till samma mikroskop. Det beror på att mikroskopet skapar ett eget nätverk till vilket alla läsplattorna kan anslutas. Med en gratis

App som laddas ner till varje läsplatta kan alla anslutna plattor få samma bild som mikroskopet visar. På de olika läsplattorna kan sedan användaren när som helst välja att ta en bild eller spela in en filmsekvens som sparas i

plattans kamerarulle.

WiFi Puck är ett behändigt litet mikroskop från läromedelsdistributören Hands-On Science AB. Med mikroskopet kan man direkt fotografera eller filma småkryp i förstoringar upp till 80 gånger. Mikroskopet överför bilder trådlöst till IOS och Androidplattor eller telefoner, men kan också fungera som ett vanligt USB mikroskop. Med sin mångsidighet blir det ett bra tillbehör, både för dokumentation ute i fält och som tillbehör för fotografering och redigering med en stationär dator.

När mikroskopet är anslutet via USB kan man styra det från datorn för att utnyttja mikroskopets alla funktioner och dessutom spela in ljudfiler. Med redigeringsprogrammet som medföljer kan bilderna efterbehandlas till exempel genom att lägga till text och göra mätningar av preparatens storlek.

Mikroskopet är ett allsidigt redskap för undersökningar av många olika material som till exempel trycksaker, frimärken, smycken, hud och hår eller allt spännande som finns i naturen. Autofokus innebär att skärpan ställs

in automatiskt vilket gör att ett svårt moment tas bort och användaren kan enkelt få en skarp bild på läsplattan. Ett extra plus är dess behändiga storlek och vikt som gör att även mindre barn enkelt kan använda WiFi Pucken.

BENGT NILSSON

Tekniska data

- Optisk förstoring 80X. Möjligt att digitalt zooma in på en liten del av det man tittar på.
- Bildupplösning är 5 MPix.
- Autofokus gör det enkelt att få skarpa bilder.
- Automatisk vitbalans för korrekt färgåtergivning.
- 8 st LED lampor för belysning av preparat, där ljusstyrkan går att variera.
- Uppladdningsbart Li-ION-batteri. Fulladdat klarar batteriet 45-60 minuters användning. Batteriet laddas via USB anslutning eller med en medföljande spänningsadapter.
- Programvara för att ta bilder, video och spela in ljud på PC medföljer på CD skiva. Där går det att välja bildupplösning, färgmättnad, vitbalans, filformat, förstoringsgrad, belysning och mycket mer.
- Gratis App hämtas från Appstore eller Google Play Butik.

Ute är inne i Linköping 17-18 september 2015

Utomhus kan alla teman och ämnen göras levande utifrån kraven i våra läroplaner. För ett positivt arbetsklimat behövs också vägar till integration av grupper och kulturer. Att arbeta utomhus på skolgården, i närmiljön och kulturlandskapet i och kring våra städer är utmärkta hjälpmedel för detta.

Konferensen vänder sig till

- skollärare, pedagoger och övrig personal inom förskola, grundskola och gymnasieskola, samt lärarutbildningar och skolhälsovården.
- dig som jobbar i naturum, naturskolor och friluftsmuseer
- landskapsarkitekter, arkitekter, planerare, fastighets- och naturvårdsförvaltare och andra som utvecklar utemiljöer för barn och unga.
- dig som är ideellt engagerad inom friluftsliv, hälsofrämjande arbete, natur- och kulturvägledning.

Ur programmet

Robbie Nicol, doktor i utomhuspedagogik vid universitetet

i Edinburgh, visar hur utemiljön kan användas för att erbjuda ett variationsrikt lärande där boklig bildning växlarverkar med sinnliga erfarenheter.

Fredrika Mårtensson, docent i landskapsarkitekturens miljöpsykologi vid SLU, den senaste forskningen om vad som behövs utemiljön för att allra bäst stimulera barns och ungas lek, lärande och välbefinnande.

Stort antal workshops ute där du själv provar hur utemiljön kan fungera som plats för lärande, friluftsliv och naturvägledning. Anmäl på www.utenavet.se

Läromedel

Att lära in matematik ute 2, 2012, bok av Molander, Bucht, Wejdmark, Lättman-Masch, 218 kr inkl moms.

Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära in engelska ute, 2007, bok av Lotta Carlegård. 146 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Leka och lära matematik ute. Förskolan. 2007, Bok av Molander, Strandberg, Lättman-Masch, Wejdmark, Bucht, Kjellander. 192 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Play and learn mathematics outdoors. 2007, Bok av Molander, Strandberg, Lättman-Masch, Wejdmark, Bucht, Kjellander. 192 kr inkl moms. Engelsk översättning av boken ovan. Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära in ute året runt, 2007, bok av Lättman-Masch och Wejdmark, Nynäshamns Naturskola, 218 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära teknik ute, 2009, bok av Carina Brage. 176 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära in svenska ute, 2010, bok av Lättman-Masch, Wejdmark, Wohlin, Persson, Grantz, Lindblad, Sang. 218kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Att lära in ute. Övningar i bakfickan. 2013, bok av Molander, Bucht, Lättman-Masch, Wejdmark 99 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Leka och lära naturvetenskap och teknik ute. 2014. Bok av Lättman-Masch, Wejdmark, Jacobsson, Persson, Ekblad. 299 kr inkl moms. Beställs på www.outdoorteaching.com

Naturpedagogik, bok av Germund Sellgren, 415 kr exkl moms, www.gleerups.se

Utomhusdidaktik, bok av Lundegård, Wickman, Wohlin, Studentlitteratur

Naturkontakt, berättelser, bok av Ammi Wohlin, ammi.wohlin@telia.com, ammi.wohlin@hallbarframtid.se

Välkommen in i naturen, musik-CD, omarbetad och nyinspelad 2012, Gerd Strandberg, www.naturogon.se

Med öppna ögon, musik-CD, Gerd Strandberg, www.naturogon.se

Matematikmusik, musik-CD, Gerd Strandberg, www.naturogon.se

Sinnenas skog, miljöpedagogik på Pereyra, 60 kr, info@framtidssjorden.se

Smådjur på land, häfte 30 kr, Falu Naturskola, naturskolan@falun.se

Bland vattenfisar och virvelbaggars i Vattenriket, 50 kr inkl moms + porto. Beställs genom sam.peterson@kristianstad.se

Upplev naturen med alla sinnen, både på svenska och engelska, häfte för er som arbetar med funktionshindrade, 125 kr + porto, Vuxenhabiliteringen 018-611 6774

Vattenkort med vattendjur, 50 kr inkl moms, linda.elisabeth.vestman@vasteras.se

CD-skiva med vattendjur, bilder att fritt användas, 250 kr inkl moms, linda.elisabeth.vestman@vasteras.se